

Sprehodi po knjižnem trgu

Matej Bogataj

Iztok Osojnik: Newyorška trilogija.

Vnanje Gorice: KUD Police Dubove
(Zbirka Trans; 3), 2019.

Osojnik je morda bolj poznan kot pesnik, vendar je vse bolj obsežen in pomemben tudi prozni in esejistični del njegovega opusa. Spomnimo na eruptivne ludistične romane *Srčeva desetka* z Janezom Makavljem v ospredju ali roman *Melinda Podgorny*, pa prozni špeh *Temna snov*, v vseh je na delu bolj ali manj isti oblikovni princip: zunanja zgodba, ki jo lepi in drži skupaj preskakujoča identiteta pripovedovalca, protagonista, motivno pa zdaj plezarija, drugič zasledovanje junakinje, ki ji dajejo enotnost nenehne protejske menjave, vse je samo podlaga in izgovor za neusahljiv in bruhajoč pripovedni tok, v katerem je ob popolnoma fantastičnih protagonistkah (velja za oba spola), vključenih precej na avtobiografijo naslonjenih epizod. Recimo spet iz spominov na plezarijo ali pa na bivanje, mišljenje in pesnjenje na Japonskem, in širše, pa na turistično vodenje in spoznavanje sveta in družbe službeno in privatno v času hipijade.

Newyorška trilogija si je zastavila premeten narativni okvir: pripovedovalka, ki jo je Paul Auster najel, da zasleduje skrivnostno žensko, ki je očitno najeta, da jo zasleduje, pripovedovalko seveda, se znajde v New Yorku v bližnji polpreteklosti, po zrušenju Dvojčkov, vendar pred Trumpom, nekateri zapisi so datirani in gre za leto 2017, v Velikem jabčku živi blizu Paula Austerja in piše, tako kot on, samo z zakasnitvijo, *Newyorško*

trilogijo. Vendar z zamikom, poudarja avtor v enem od treh predgovorov, nekako takšnim, kot ga imajo detektivi za storilcem. In Iztoka, ime ženske pripovedovalke ugledamo – pravzaprav stopi iz anonimnosti – šele tik pred koncem, v elektronskem naslovu, se tokrat vrne v New York, nad katerim je bila navdušena, s štipendijo, ki ji omogoča, da živi v stanovanju, ki ga je priskrbel vratar, kot mu pravi Osojnik, sicer pa gre za kulturnega prokonzula, in Iztoka ni prav nič dober gost, nikogar od svojih gostiteljev ne špara v svoji polemičnosti, ne mesta, ki je polno razvilo svojo brezbriznost do ustrahovanja, seveda tisto s privilegirane, oblastne strani, saj so vsi ostali ustrahovani, ne svojega starejšega pesniškega kolega, ne njegovih elokventnih, blaziranih in v vseh legah prijaznih klonov. Zadnja, poslovilna pesnitev, namenjena mestu in atmosferi v njem s “črnim srcem Amerike” nič naključno ne spominja na esejistična premišljevanja Osojnikovega pesniškega kolega in štipendista, ki je pisal o temnem nebu Amerike; vendar ni nebo, srce je problematično, to je zdaj ta posttrumpovski obrat – podobno v enem bolj prezrtih in bolj brezkompromisnih pričevanj s terena ugotavlja Katja Perat (v zbirki esejev in potopisov *Naredite Ameriko spet obvladljivo*). Večji del proznega tkiva tega bastardnega – v žanrskem smislu – pisanja je posvečen enomesečnemu bivanju v svetovni metropoli, finančni in nekdanji, v času pop arta in abstraktnega ekspresionizma, umetniškega. Gre za napol dnevniške zapise o tem, kako zaradi čudežne višje sile, sprožene z napačnimi ukazi, pred našimi in zapisovalčevimi očmi izginjajo celi kosi besedila, ki se potem včasih podvajajo in prekrivajo, ko jih uspe pretipkati s telefonskega zaslona, kamor jih je posnel pred izginitvijo. Osojnikovo besedilo tudi s tem opozarja na svojo naključnost, ki jo generira na eni strani stroj (kako bo vse skupaj šele v dobi umetne inteligence, se priduša), na drugi pa notranji svet pripovedovalke. Ta ob popisu dnevne rutine, hranjenja, obiskovanja (pretežno) znancev in kulturnih ustanov, branj in podobnega, kar gre k pesniškemu bitju in žitju, živahno asociira: začne se s temelji oblasti, Perzijci, Starimi Grki, potem pa se na to kjer koli, kadar koli, kakor koli, pač glede na ožarjeno stanje pripovedovalke, kopičijo asociacije in premisleki in Iztoki, pripovedovalki, se je modrosti, prebranega in doživetega kar nabralo.

Newyorška trilogija je tako esejistika in polemika – da je v tem žanru nepopustljiv in brez zavor, je dokazal že z manipejo o DSP, Društvu svinjskih polovic, in njegovem delovanju, natančneje delovanju njegovih dominantnih frakcij –, zapakirana v okvir potopisnega poročila iz daljnih in nerazumljivih krajev, dnevniških zapiskov in popisov izbranih življenjskih epizod.

Besedilo zraven nosi in vključuje lastno refleksijo: trilogija se sicer začne z Austerjem in sklicevanjem na njegovo delo (nanj, se reče na njegovo vrtoglavo kompozicijo, menjavo oseb in nenehno izmikanje namena pisanja in akcije protagonistov se je v romanu *Opazovalec* navezal tudi Flisar), vendar se od tega tudi odvrne in začne premišljati lastne – in siceršnje – pisateljske strategije. “Malce me je razočaral sosed (Auster, op. p.), ker se je njegova knjiga, za katero povsem razumem, kako je sestavljena in kaj ga je vodilo pri njenem pisanju, nekako posušila, sesedla, zagon je otrpnil v zraku kot oleseneli konstrukt, na katerega je mogoče splezati le od zadaj, kot slepi potnik skozi zadnja vrata na gledališko kuliso. Jasno je, za kaj gre. Konec koncev tudi sama pišem na podoben način, brez repa in glave, tekst nastaja sproti, poln vrzeli in zank, zavrženih pričakovanj in obratov, ki so posledica tega, da se mi ne da vztrajati pri obrtniški enotnosti, ki zahteva potrpežljivost, od sebe pa ne da ne jabolka ne soka” (str. 33–34). Podobno zaziranje v lastno pisanje je kar pogosto in Iztoka se, seveda, kot pred ničemer, tudi pri tem ne zadržuje, pri skepsi in premisleku, kdo piše in za koga, tudi pri tem je premišljena in obširna. Prav tako ni presenetljivo, da nekje na začetku priključuje Jacka Kerouaca in njegovo pisanje na v rolo zlepljene liste, ki so mu pri pisanju ekstatičnega romana *Na poti* omogočili tipkanje brez presledka, da je ja manj trpel neprekinjeni pripovedni tok; Osojnik podobno – ni da ni, o čemer ni vredno pisati. Zgodovina, arhitektura, ekonomija, alienacija, lacanovstvo, marksizem, zen budizem, športne tekme, nakupovanje, poezija, s poudarkom na bitnikih in srečevanjih z njimi in njihovo poezijo, vse najde mesto v tem neustavljivem in eruptivnem, na bitniškega spominjajočem pesniškem toku, ki po tem, ko doseže določene vrtljaje in pridobi navor, lahko poseže v katero koli sfero, se oprime katere koli snovi in se je loti z vsem razpoložljivim arzenalom. Zdi se, da New York ni ravno mesto za pesnjenje, čeprav se *Trilogija* zaključí – pa tudi vmes je nekaj tega – z nekajstransko pesnitvijo, posvečeno mestu in še prav posebej enomesečnemu bivanju Iztoke v njem.

Newyorška trilogija je primer prepoznavno osojnikovske proze, tako po fragmentarnosti kot po tem, kaj vse priključuje in posrka vase, to je premislek o umetnosti nasploh in literaturi še posebej, pa o stanju subjektivitete, dodatno vzdražene z vsemi atrakcijami, ki jih ponuja velemesto, hkrati pa je poročilo s terena, ki je skeptično do stanja stvari, predvsem do vseprisotnega nadzora, razkazovanja oklepljenih mišic in pendrekov, ki so v službi tega nadzora in malo tudi grožnja mirnim meščanom, in Osojnikovi pripovedovalki, vajeni svobode v literaturi in tudi sicer, je vse skupaj nemalo sumljivo. Hkrati je, podobno kot na primer pri zrelih romanih Vitomila

Zupana, pisanje samo področje, na katerem se polno razvije premislek civilizacije, njenih temeljev in ne nazadnje, tudi smeri razvoja, in Osojnik ta gosti, na asociacijsko logiko naslonjeni prozni tok izpisuje silovito in polemično, z vnaprejšnjim zavedanjem, da se je odrekel urejenosti forme na račun ostrine in pesniško osvobojenih postopkov zapisovanja razmerja med zunaj in znotraj.